

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Тема: *Херменеутичка критика језика медија*Кандидаткиња: *Андреа Ратковић, мастер*

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију: 22.04.2016, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ul style="list-style-type: none"> • др Дивна Вуксановић, редовни професор за ужу научну област Теорија културе и Естетика, 01.07.2011, Факултет драмских уметности у Београду, председник комисије, • др Дејан Пралица, ванредни професор за ужу научну област Новинарство, 25.03.2016, Филозофски факултет у Новом Саду, члан комисије, • др Лино Вељак, редовни професор за ужу научну област Филозофија, 11.04.2002, Филозофски факултет Свеучилишта у Загребу, члан комисије, • др Дамир Смиљанић, ванредни професор за ужу научну област Филозофске науке, 21.03.2012, Филозофски факултет у Новом Саду, ментор.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Андреа (Весна) Ратковић</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 09.06.1985, Нови Сад, СФРЈ</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив: Филозофски факултет у Новом Саду, Мастер академске студије – Филозофија, Мастер професор филозофије</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија 2010, Докторске академске студије – Филозофија, од школске године 2015/16 Интердисциплинарне докторске студије Филозофског факултета у Новом Саду</p> <p>5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:</p>
<p>6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: ХЕРМЕНЕУТИЧКА КРИТИКА ЈЕЗИКА МЕДИЈА
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Навести кратак садржај са назнаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикона и сл.
Број страна: 296; број поглавља: 5 (укључујући уводни и закључни део); број референци: 483; број библиографских јединица: 118; број електронских извора: 38.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Уводне напомене (стр. 9–21)

Кандидаткиња (у даљем тексту: ауторка) у уводном делу свог рада указује на значај филозофије медија у детектовању, проучавању и кориговању лимитираних погледа на свет у режији разних интересних групација који негативно утичу на интерсубјективну комуникацију у данашњем друштву. Посебно се нада полаже у херменеутичку критику језика медија која би обезбедила средства за адекватније разумевање људског бивствовања, уједно га разграничавајући од неадекватног какво је имплицитно дато у медијским злоупотребама језика. Тиме такође треба бити спречена инструментализација друштвених субјеката коју преко медија спроводе разне интересне групације. Назначено је да ће нетипично за уобичајену филозофску праксу бити навођени и анализирани конкретни примери злоупотребе медијског језика. Анализа је квалитативног карактера, а не заснива се на квантификованим резултатима (што је у духу херменеутичког приступа који се заступа у раду). Иако се овде види негативна улога медија у праксама отуђења језика, медији се не желе искључиво представити као нешто што би по себи било негативно. Поред анализе примера злоупотребе медијског језика акценат треба бити и на изналажењу потенцијалних решења за превазилажење назначених проблема. Ауторка се при томе ослања на мишљење запажених теоретичара медија различитих оријентација, што њеном раду даје синтетички и интердисциплинарни карактер, али је оквир њеног рада уједно одређен херменеутичким интересом за проучавањем начина како се језик формира (и деформише) кроз разне медијске праксе. – Кандидаткиња на адекватан начин уводи у тематику своје дисертације. Јасно је маркиран њен интердисциплинарни карактер.

1. Потенцијали херменеутике медијског језика (стр. 22–80)

У првом поглављу расветљују се потенцијали херменеутике медија и тиме обезбеђују теоретски основи за предузимање конкретних анализа примера медијских пракси у каснијим поглављима. Историјски гледано, даје се херменеутички осврт на неке од главних теза филозофских и других теоретичара медија у XX веку: техно-антрополошка разматрања Маршала Маклуана, теорија симулације Жана Бодријара, анализа телевизијског медија код Џона Фиска и Пјера Бурдијеа, технички оријентисана теорија перцепције Пола Вирилија, анализе медијског друштва као „друштва спектакла“ (Ги Дебор), анализа демократских друштава кроз призму медија код Ноама Чомског и Џона Кина. Ауторка после анализе овако теоретско и методски хетерогених концепција медија жели да се концентрише на језик као важан сегмент медијских пракси и импликације тог језика по друштвене субјекте. У сврху презентације идеје једне засебне херменеутике медија ауторка прво жели скицирати специфичност херменеутичког приступа у оквиру филозофије језика уопште. Тако се укратко даје преглед значајнијих концепција на пољу филозофије језика: концепција језика код античких аутора као што су Сократ, Платон и Аристотел (већ се овде може препознати конвенционалистички приступ – посебно код Аристотела), једна од првих херменеутичких теорија језика (тачније: исказа) код Аурелија Августина, идеалистичко схватање језика Вилхелма фон Хумболта, промишљање употребе језика у Витгенштајновој аналитичкој филозофији, затим концептуалистичка теорија значења код новокантовца Касирера, Сосирова структуралистичка теорија језика и неке модерније теорије језика (Сапир, Еко, Чомски). Ипак ауторка примат даје *херменеутичкој* перспективи промишљања језика, али не делећи неке онтолошке претпоставке какве се могу наћи у филозофемима Мартина Хајдегера и Ханс-Георга Гадамера. Херменеутика је као методолошка оријентација посебно због тога важна што она уважава значај *контекста* за разумевање језика (посебно оног медијски генерисаног). Али херменеутички приступ треба бити проширен интенцијом критике језика која тек обезбеђује могућност трансцендирања тог контекста, како је то било замишљано у оним критичким теоријама друштва. Може се рећи да ауторка покушава синтезу херменеутичке и социјално-критичке теорије језика: не губећи из вида продуктивне моменте језика, остати на трагу негативних феномена какви су посебно дати у (пост)модерном медијском друштву. Основу за критичко промишљање медијског језика ауторка проналази у следећим херменеутичким фигурама: (1) *разумевање*, (2) *смисао*, (3) *језик*, (4) категорија *Другог*. Она разрађује ту појмовну апаратуру путем приказа главних херменеутичких концепција од античких времена до (пост)модерне. Ауторка на тај начин демонстрира упознатост са традицијом херменеутичког мишљења, али уједно покушава да га измести из његовог историјског хоризонта и покуша га применити на језик медија као оно што је досад у мањој мери било предмет најње херменеутичких мислилаца. Посебно се жели указати на аномалије које заслужују да буду узете у обзир: неразумеваше, бесмисао, отуђени језик. Херменеутика овде добија критички предзнак. Уосталом главна интенција рада је управо презентовање херменеутичке критике језика медија. – У овом делу рада показано је у којој мери је бављење овако формулисаним темом интригантано, када се као нит водиља узме херменеутика која је углавном у традицији била везана за тумачење текстова, а чији домен се сад проширује на медијски посредоване феномене и на саме медије.

2. Разумевање (језика) медија у служби инструментализације стварности (стр. 81–144)

У другом поглављу рада ауторка приказује удео медија и путем њих (зло)употребљеног језика у

инструментализацији представа о стварности, а путем анализе конкретних примера се настоји приказати манипулативни карактер тог језика. Добрим делом овде је спроведена херменеутичка критика политичког дискурса. Али ауторка се не зауставља само на негативном „раду појма“, него такође нуди и могућа алтернативна решења, како би се превазишле манипулације језиком у креирању искривљене слике стварности. Слично као у претходном поглављу и овде се обрада тематике покушава лоцирати у оквиру историје – наиме, у оквиру историје оног мишљења које се назива *критика идеологије*. Као посебан сегмент проучава се начин како идеологије (ре)конструишу идентитете друштвених субјеката. Ауторка овде као и на другим местима заступа – мада не изричито – реалистичко становиште, што значи да полази од става да постоји (објективна) стварност која постаје објект идеолошких пракси које је настоје искривити и приказати у оном светлу које њима одговара. Идеологизовани (кроз идеологију конструисани) идентитети су према мишљењу ауторке препрека на путу ка личном и друштвеном развоју индивидуе. Тако се претпоставља и постојање индивидуе као аутентичне личности и идеологизоване особе као неаутентичне личности. Та врста дијалектике аутентичности и неаутентичности личног идентитета приказује се из перспективе неких модерних прилога критици идеологије каква је она неомарксисте Херберта Маркузеа са његовом дијагнозом једнодимензионалног мишљења у позном капиталистичком друштву (поред њега ауторка наводи и Луја Алтисера као и Јиргена Хабермаса). Идеологија се покушава детектовати и у самом језику – тако ауторка своју пажњу поклања Адорновом разоткривању „жаргона аутентичности“ који симулира искрену комуникацију између двоје и више лица, а прикрива суштински недостатак индивидуалности који би се могао изразити управо онда када би се постојећи жаргон или социолект трансцендирао. Затим у фокус њених разматрања долази провокативна расправа Харија Гордона Франкфурта са још провокативнијим насловом (*On Bullshit*) у којој бива анализирана она форма говора која само симулира смисао, а која уопште не показује интерес за исправним приказивањем ствари, чиме према Франкфуртовом мишљењу чини још већу опасност од отворене лажи. После приказа ових критичких концепција језика, ауторка предузима критику идеологизованог језика присутног или чак произведеног у медијима и то на конкретним примерима који су узети из јавног живота у нашој земљи. При томе се користи емпиријски материјал у виду изјава лидера и чланова одређених политичких странака (у новинама, телевизијским емисијама, видео-снимцима, на интернету итд.) који се анализира с обзиром на идеолошку обојеност. Ауторка полази од става да једино онај језик којим успостављамо истински контакт са другом особом може бити сматран аутентичним и имуним на идеолошке манипулације, што је у складу са представама које Гадамер има о језику, тако да је њена критика конкретних отуђених језичких пракси, какве налазимо у нашем политичком дискурсу, херменеутички мотивисана. То значи да се фокус ставља на неразумевање Другог, бесмисленост идеолошких порука политичара, идеолошки прожет језик који подстиче на нетолеранцију према неистомишљеницима и другим политичким, верским и културним заједницама. Како би се јасно истакао обмањивачки карактер идеолошки прожетог језика, ауторка се служи концепцијом *еристичке дијалектике* онако како је описана у истоименом делу Артура Шопенхауера, али исто тако и компарацијом те концепције са оном *реторике* како је заступана од стране Аристотела. У наставку текста врши се поређење актуелног идеолошког дискурса на нашим просторима са оним из времена бивше СФРЈ и са оним који је током деведесетих година претходног века негован на просторима некада заједничке земље (компарација *социјалистичког*, *националистичког* и *квазидемократског* политичког дискурса). И овде се покушава дати херменеутичка анализа дискурса – то показује лимитирано схватање ауторитета у визији појединих водећих политичара наше земље којем се супротставља афирмативна интерпретација те категорије какву даје Гадамер у *Истини и методи*, где се ауторитет повезује са знањем, а не са послушношћу и страхом. Такође се анализира начин на који представници актуелне политичке власти баратају критиком из сопствених редова, одн. самокритиком, те заказивање медија да – макар парцијално – преузму функцију институција које критикују или критички коментаришу непримерене изјаве представника политичке елите. Уместо да подстичу јавност да критички промишља ставове својих политичких репрезентата, медији се све више баве њиховом трансмисијом. Тако медији сами постају део некритичног јавног мњења, уместо да га култивишу у духу критике. Па ипак, ауторка сматра да управо у медијима леже потенцијални извори за решавање проблема насталих кроз све јачи утицај идеологизованих политика у нашем друштву, дакле управо као *противснага* деловањима идеологија и оних медија који служе спровођењу њиховог утицаја. За то ће бити потребно даље професионално усавршавање медијских радника и радница, те развијање етичке свести и прихватање одређених кодекса примереног понашања. Медији треба да ограниче утицај идеологија, а не да га сами спроводе и мултипликују. – Посебан акценат у другом поглављу је на отуђеној комуникацији, па је разумљиво да овде посебно до изражаја долази херменеутичка оријентација ауторке (посебно под утицајем Гадамера).

3. (Б)смисао медијских (ре)интерпретација културног контекста (стр. 145–198)

У трећем поглављу ауторка предузима анализу интересних (ре)конструкција културног контекста и утицаја разних интересних групација на њега. Покушава се расветлити улога медија у презентацији културног диверзитета, посебно оног у Војводини. Сваки покушај хомогенизације различитих култура под диктатом идеолошких предубеђења мора нужно завршити у „културном монизму“, како то каже ауторка. Често управо медији играју негативну улогу у том процесу признавања оног другог, уместо да одиграју ону супротну: признавање културног диверзитета уз поштовање свих разлика, посебно оних које одликују мањинске

заједнице, дакле да се развија култура мулти- и интеркултуралности. Ауторка види опасност – посебно у нашем социјално-културном контексту – да медији служе наметању представа и интереса који су одлика већинске заједнице. Она иначе детектује процес хомогенизације културних заједница, када долази до маргинализације културних и осталих достигнућа мањих националних средина и стварања „културних резервата“ (теза о „културној маргинализацији национализма“). Идеологије теже пак не само „политичком“, него и „културном монизму“. Узимајући у обзир конкретну културну средину у Војводини, ауторка констатује недостатак свести за јачањем интеракција између различитих културних заједница, посебно између оне већинске и мањих националних заједница. То по њеном мишљењу није само пропуст водећих политичких структура, него и мањинских странака које заступају права мањина, јер се и оне недовољно ангажују за промоцију интереса изван оквира сопствене културе. У делу овог поглавља који је посвећен анализи конкретних примера игнорисања идентитета мањих националних заједница, кад је у питању војвођански простор, ауторка посебну пажњу поклања садржајима Радио Телевизије Војводине (РТВ) која би већ по својој дефиницији требала да да простора управо мањим националним заједницама, али према њеном мишљењу ипак то не чини у довољној мери. То се може индиректно видети и из начина како представници и представнице већинске културне заједнице посматрају оне мањих националних заједница, где преовлађују стереотипи о сопственој и култури других. Иако РТВ емитује око педесетак емисија посвећених садржајима везаним за културни живот мањинских заједница на десетак језика, ауторка сматра да су те емисије сувише „монокултурно“ карактера, а да не успевају да повежу те заједнице међу собом или са већинском заједницом у Војводини. Такође доминирају емисије забавно-музичког карактера, а акценат се даје приказу традиционалних култура (фолклор, народни обичаји и сл.). Међутим, недостају нове идеје. Поред заступљености садржаја везаних за мањинске културе на језицима тих култура који се приказују на телевизији, ауторка анализира и изјаве разних репрезентата владајуће и других партија на српској политичкој сцени. Ауторка пледира за језик (медија) лишен свих расистичких, ксенофобичних и осталих лимитираних представа које чине препреку на путу успостављања међусобног дијалога и уважавања културних, политичких и свих осталих разлика. (Неке од ставова везаних за идеологизацију медија, који бивају представљени у наставку трећег поглавља, ауторка је већ скицирала у претходном поглављу, тако да овде нема потребе да се они поново износе.) Оно што је од посебне филозофске релевантности јесте навођење примера Декартовог става *Cogito ergo sum*, како би се тиме промишљали медијализовани друштвени субјекти. Позивајући се на једну мисао Дивне Вуксановић, ауторка указује на значај медијске испосредованости субјектових *cogitationes*, чиме се преиспитује могућност континуираног процеса самоутемељења које је код Декарта још било могуће. Отуда ауторка закључује: „на место Декартовог (само)спознавајућег субјекта који је фокусиран на властито мишљење, а захваљујући чему потврђује сопствени битак, долази медијализовани субјекат који се ослања на спознајне концепције пласиране путем медија, узимајући их без било каквог критичког осврта, чиме доводи у питање властиту субјективност“ (стр. 183). Тако медијализован субјект постаје „квасисубјект“. Медији постају тако механизми за инструментализацију субјеката и субјективности, што је већ назначено и у претходном поглављу. Међутим, постоје и путеви да се таква застрањења медија избегну и ауторка наводи могућности како да се то учини. Један од начина је да се боље и професионалније замисле медијске стратегије које би биле усмерене на афирмацију критичког мишљења и одговорног друштвеног деловања. (У том контексту наводи се теза Роцера Фидлера о тзв. „*медиаморфози*“, трансформацији која се дешава са комуникацијским медијима, с тим што би по мишљењу ауторке поред начина на који се медији употребљавају, у медијаморфозу требало укључити и сврхе у које се медији користе.) Поред тога ауторка сматра да ваља придати значај медијима у процесу признавања Другог као другачијег (од мене). Дакле, она ипак нагиње ка умереном оптимизму, уместо да заврши у пукој скепси и резигнацији. – Овај део рада је од посебног значаја за теоретичар(к)е који се баве интеркултуралном комуникацијом, али то се може вредновати и као релевантно за херменеутику.

4. Критика медијског језика у служби интересних (ре)конструкција прошлости (стр. 199–249)

Након што је у претходним поглављима акценат херменеутичке критике био на инструментализацији стварности и културалних идентитета, он се у четвртом поглављу пребацује на идеолошке (ре)интерпретације категорије прошлости. Ова категорија има важну улогу у (де)формирању етничких, одн. националних идентитета. У идеолошки контаминираним друштвима позивање на прошлост није само стратегија (дословно:) конзервирања сопственог идентитета, него и начин како садашњост, па чак и будућност интерпретирати тако да се обезбеди континуитет са политичким и другим идејама везаним за прошлост као и са самом прошлосту. Тако се и језик инструментализован од стране интересних група користи у сврху легитимације традиционалних вредности које су неретко идеолошки импрегниране. У склопу разматрања ове тематике ауторка се бави и проблемима културе дијалога као теста демократичности и толерантности у оквиру једног друштва. Она стога пише да је „разговор један од водећих параметара на основу којег се може проценити да ли је одређено друштво оптерећено идеологизованим пракама с обзиром на то да његова садржина, начин и сврха употребе откривају да ли је на делу инструментализован дискурс или не“ (стр. 213). Тако идеолошки детерминисани разговори не могу да се сматрају видом комуникације који базира на равноправној и фер вођеној комуникацији. Насупрот томе је у херменеутичкој теорији комуникације говор одређен као медијум зближавања људи, а не само размене информација (ауторка на том месту наводи Гадамерове и Гронденове

ставове који се тичу одређивања позитивне функције међуљудског разговора). Што се тиче идеолошко-политичких (ре)конструкција прошлости, којима се ауторка бави у овом поглављу, главни фокус њене анализе је на перцепцији, одн. интерпретацији Другог светског рата. Новоформирана власт у Србији је почетком овог века ради дистанцирања од оне социјалистичке током деведесетих година прошлог века прибегла реинтерпретацијама прошлости које су требале нову власт да представе као истинског представника националних интереса. Последица тога је била девалвација значаја комунистичких снага у борби против фашизма током Другог светског рата. Такав начин борбе са (стварним или само привидним) политичким и идеолошким неистомишљеницима посебно су прихватиле присталице националистичких и традиционалистичких идеја. Ауторка у својој анализи изјава представника нове власти наилази на многе неконсеквентности, па чак и неконзистентности, што је последица заузимања идеолошког става који сам од себе наводи на фалсификацију погледа на историјске чињенице. Питање је шта ће ревизије прошлости или чак ревизије тих ревизија донети у будућности – јер показује се да оне обично имају идеолошки предзнак. Од свега овога штету могу имати само друштвени субјекти ако доспеју под утицај идеолошких групација и њихове реторике. Пошто су и (ре)интерпретације прошлости често резултат самовоље интересних групација у друштву које кроје постојећи поредак, ауторка сматра да и оне (ре)интерпретације доприносе „маргинализацији истинског разумевања, односно разумевања које је у служби човека, а не одређене идеологије или идеолошких конгломерата“ (стр. 241). И на крају овог дела свог рада ауторка – као и у претходним поглављима – понавља наду у могућност промене стања, уколико се разраде јасне стратегије, посебно оне које се тичу правилне и продуктивне употребе медија, и на тај начин субјекти друштва заштите од идеологизације од које ни медији нису остали поштеђени. – Ауторка овим поглављем показује како критика језика медија може бити повод да се преиспитају неке историјске претпоставке које се лако дају злоупотребити у идеолошке сврхе уколико се не промисле довољно дубоко.

5. Херменеутика језика тела (стр. 250–278)

У последњем поглављу своје дисертације чини се као да кандидаткиња напушта главни колосек своје херменеутичке анализе и критике језика медија тиме што у фокус њених разматрања доспева тело. Али ако се под телом разуме „специфично средство екстралингвистичког изражавања“ (стр. 250), а такође ако се у обзир узме чињеница да комуникација не мора бити реализована само вербално, онда се може разумети зашто и „језик тела“ може постати објект херменеутичке критике језика. Дакле, и представе о телу могу бити идеолошки прожете, а медији могу бити полигон за промоцију таквих погрешних представа. Овде је чак реч о „тероризацији“ тела (стр. 264). Пошто је тело неутуђиви сегмент сваког субјекта, јасно је да се конструкција идентитета дешава и путем креирања представа о телесности. Тело се поима као објект разних естетских, медицинских, политичких и других интересних сфера. И у овом делу рада ауторка се користи конкретним анализама пре свега материјала презентованог у телевизијским емисијама; поред наших канала (*Пинк, ТВ Прва, ТВ Нарру*) наводе се и инострани у понуди кабловске телевизије (нпр. *TLC*). Анализа се посвећује посебно иреалним идеалима које субјекти желе да достигну, када су у питању изглед и функције сопственог тела. Критичка анализа презентације нереалних представа телесности уоквирена је разматрањима Маклуана, Бодријара, Луја Долоа, Филипа Бретона о аспектима отуђења у оквиру савремене масовне културе. Чак се и чувена Берклијева теза *esse est percipi* покушава протумачити у светлу идеологизације језика тела – бити значи бити опажен због свог лепог, истренираног, успешног, здравог, јаког итд. тела. Ауторка се ослања на тезу Адама Бригса и Пола Коблија да медији не служе само презентацији, него и репрезентацији стварности – они је не приказују само, него и одсликавају. У разним емисијама се гледаоцима презентују представе савршених тела или могућности перфекционирања тела (нпр. путем естетске хирургије), чиме се подстичу жеље и фантазије гледалаца или се пак чини супротно: јавности се приказују тела људи који су на неки начин хендикепирани и која не задовољавају имплицитно претпостављене естетске идеале (рецимо екстремно гојазне особе, особе са телесним деформитетима, пацијенти који болују од булимije или других обољења итд.). Ауторка указује и на несклад, па чак и двоструки морал код оних који допуштају презентацију накарадних представа о телесности, а уједно осуђују све оне облике испољавања телесности (сексуалности) који се не уклапају у сопствени политички програм (тако се у неким емисијама тзв. „ријалитија“ толеришу порнографски садржаји, а на улицама неких наших градова се безразложно нападају присталице другачије сексуалне оријентације). На крају овог поглавља ауторка пледира за укључивање тематике телесности у оквир филозофије језика и филозофије медија. – Оно што је позитивно у овом поглављу јесте да је показано како анализу језика – била она филозофски мотивисана или не – не треба ограничавати само на изговорени или писани језик, него да у обзир треба узети и „значење“ и „смисленост“ самог тела. Треба проучавати и невербалне аспекте комуникације, а не само оне вербалне.

Закључна размисљања (стр. 279–288)

У свом раду ауторка је приказала неколико аспеката херменеутичке критике језика медија. Унутар рада спроведена критика језика медија уједно се може схватити као критика друштва које се служи тим медијима. Показало се на који начин разне интересне групације врше идеологизацију представа о стварности, културним

идентитетима, прошлости, као и телесности. Оно што је неопходно према мишљењу ауторке јесте да се разоткрије идеолошки карактер употребе медијског језика, али такође и да се с обзиром на потребу сагледања шире слике стварности и запажања свих оних елемената који се обично превиђају или чак игноришу, створе услови за перцепцију оног другог и другачијег (другог човека, друге културе, другог тела итд.) коме треба приступити са потребним херменеутичким сензибилитетом и знатно толерантнијим ставом. Према мишљењу ауторке у стварање тих услова требају бити укључени и медији након што се „деконтаминирају“ од идеолошких и других тенденциозних интереса. Медији треба да раде на профилисању особености и (културног) диверзитета, а не на њиховој деформацији или чак елиминацији. Главна систематска замисао ауторке је пак да се филозофија медија препозна као врло атрактивна дисциплина која може повезивати различите филозофске и научне дисциплине у изучавању феномена савременог друштва, тако да она сама указује на синтезу идеје херменеутике, критике језика и друштва као и интердисциплинарности коју је спровела у свом раду. – У закључку је јасно указано на оно што је речено у раду, али исто тако су маркирани следећи кораци у етаблирању једне херменеутички оријентисане филозофије медија.

Списак електронских извора и литературе (стр. 289–296)

У раду је кориштено 38 електронских извора и наведено 118 библиографских јединица из разних области истраживања медија (филозофија, медијске и културолошке студије, комунологија, историја медија, социологија, лингвистика ...), што је у складу са интердисциплинарном оријентацијом приложене дисертације. – Списак јасно показује висок степен компетентности кандидаткиње, али и њену намеру да у своју анализу укључи и материјал из електронских извора.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у часопису са СЦИ листе односно са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

- 1) Андреа Ратковић, „Фабриковање идентитета кроз језик масовних медија“ у: *Интеркултуралност*, бр. 3, Завод за културу Војводине, Нови Сад, 2012, стр. 178–194.
- 2) Андреа Ратковић, „Мултикултуралност и национална политика“, у: *Интеркултуралност*, бр. 5, Завод за културу Војводине, Нови Сад, 2013, стр. 64–82.
- 3) Андреа Ратковић, „Медији у служби идеологизованих политичких стратегија“, у: Д. Валић Недељковић, Н. Кнежевић, Д. Грухоњић, (ур.), *Улога медија у нормализацији односа на Западном Балкану* (зборник радова бр. 2), Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за медијске студије, Центар за истраживање религије, политике и друштва, Нови Сад, 2015, стр. 176–192.
- 4) Андреа Ратковић, „Улога медија у афирмацији идеологизованих социо-културних идентитета“, у: А. Ратковић (ур.), *Социјалне (де)конструкције идентитета*, Центар за афирмацију слободне мисли, Сремски Карловци, 2015, стр. 129–143.
- 5) Андреа Ратковић, „Идеологизовани медији и социо-културни диверзитет“, у: *Интеркултуралност*, бр. 10, Завод за културу Војводине, Нови Сад, 2015 (у штампи – приложена потврда).
- 6) Андреа Ратковић, „Медијске (ре)интерпретације културног контекста и њихов утицај на хомогенизацију друштвених односа“, у: *Контексти I*, Филозофски факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2015 (у штампи – приложена потврда).

(Публикације су поређане по години објављивања, одн. прихватања за објављивање.)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У својој дисертацији под називом *Херменеутичка критика језика медија* кандидаткиња Андреа Ратковић указала је на значај који медији имају у формирању слике света, конструкцији личних и културних идентитета, интерпретацији прошлости једног друштва и презентацији реалних и иреалних представа о телу друштвених субјеката. При томе је показала да медији путем свог језика узимају учешће у искривљавању слике о стварности, идентитету, прошлости и телесности, уколико потпадну под утицај одређених идеолошки оријентисаних интересних групација. Како би указала на размере тог негативног утицаја, ауторка је протумачила идеолошке импликације језика медија пре свега из перспективе филозофске херменеутике. Она предлаже да се развију засебне стратегије, како би медији могли да се отргну од утицаја штетних идеологија и имали удела у профилисању особности као и у прихватању оног другог (друге културе и другачијег мишљења). Посебан значај приликом обраде тематике дисертације дата је филозофији медија, али је ауторка уједно тражила контакт са другим дисциплинама за које је од значаја истраживање медија (медијске студије, теорија културе, социологија, историја, лингвистика итд.). Ауторка се определила за херменеутички приступ у оквиру филозофије медија и тако проширила домен ове методолошке дисциплине на проучавање медија.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Кандидаткиња Андреа Ратковић је успешно приказала неколико аспеката херменеутичке критике језика медија (како медији (де)формирају слику стварности, учествују у изградњи, али и разградњи културних идентитета, имају утицаја на поимање прошлости преко које се формира историјска свест једног друштва или одређених групација у оквиру њега, промовишу извесне идеале према којима субјекти требају да обликују своје тело). Кандидаткиња је извођењем своје тезе показала да је веома добро упозната са тенденцијама на пољу филозофије медија и да проблеме који се овде обрађују сагледа из угла једне филозофске дисциплине: херменеутике. Оно што је јача страна рада јесте да се не остаје при апстрактним разматрањима обрађиване тематике, него да се инструментализација језика медија приказује на конкретним примерима, посебно оним којим се документује дешавање на нашој медијској сцени. Дисертација због тога може бити од користи како за филозофе – независно од тога да ли се баве медијима или не – тако и за оне проучаваоце који се из других разлога занимају за тематику медија.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Дисертација *Херменеутичка критика језика медија* написана је у складу са образложењем како га је

<p>својевремено формулисала кандидаткиња у својој пријави.</p> <p>2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?</p> <p>Дисертација садржи све битне елементе: поделу на увод, средишњи и закључни део, с тим што се средишњи део састоји из пет поглавља са јасно разграниченим темама које се могу повезати са херменеутичког становишта. Списак библиографских и електронских медија је јасно наведен.</p>
<p>3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?</p> <p>Дисертација је оригиналан допринос филозофији медија и оним филозофским и научним дисциплинама које се баве медијима и њиховим утицајем у друштву, посебно зато што је критика језика медија изведена у духу херменеутике, што се не дешава тако често у филозофској и другој литератури. Оно што је у сваком случају ново је анализа конкретног материјала у виду изјава особа из јавне сфере, видео-снимака, презентација на сајтовима итд., а не искључиво анализа филозофских и других текстова.</p>
<p>4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања?</p> <p>Дисертација је изведена у складу са планом који је својевремено презентовала кандидаткиња, а који је у основним цртама приказан и у пријави. Она нема недостатке који би отежавали разумевање њене идеје и аргументације спроведене у њој. Пошто је она интердисциплинарног карактера, јасно је да фокус није само на појмовној анализи која је својствена радовима искључиво филозофске оријентације, него се поред филозофских разматрања у раду могу наћи и анализе конкретних примера (зло)употребе језика медија (изјаве политичара у новинским чланцима, на разним сајтовима, <i>You Tube</i>-каналу и сл.).</p>
<p>X ПРЕДЛОГ:</p>
<p>На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:</p>
<p>- ☒ да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана ✓ ☐ да се докторска дисертација враћа кандидату на дораду (да се допуни односно измени) или ☐ да се докторска дисертација одбија</p>

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Датум: 15.05.2016.

_____
Проф. др Дивна Вуксановић, председник комисије

_____
Проф. др Дејан Пралица, члан комисије

_____
Проф. др Лино Вељак, члан комисије

_____
Проф. др Дамир Смиљанић, ментор

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.